

– Te meg csak úgy nekivágtál a Bakonynak?... Hogy találtál ide?...

– Kölyökkorom óta lestem a szavakat, amik útbaigazítanak. De az Öregisten s az Izek vezettek, uram. Egy vezeklő szellem farkas képibe, akinek kihúztam az oldalából a bűnét... meg egy öreg lélek, aki égi tejjel itatott...

– Tudsz engedelmeskedni?

– Neked halálig, nagyuram.

– Tudod, hogy ki vagyok?

– A nagyúrról tudom, hallottam, hogy öreg... De mégiscsak te lehetsz a magyarok nagyura.

– Miből gondolod?

– Itt belül súgja valami! – mondta Döli egyszerűen. A szeme azonban áhítatosan ragyogott.

Az úr arcán komoly mosolygás suhant át:

– A magyarok nagyura az én apám... S te engem fogsz szolgálni.

MÁSODIK FEJEZET

Azon az éjszakán, mikor Tarkács úr született, a Fiastyúk csillagcsirkéi mind az anyjuk szárnya alá bújtak. Bömbölő, tüzes sárkánybika nyargalt el mellettük, közibük csapkodva lángfarkával. A fene szörnyeteg a fiút akarta elnyelni, s csak azért nem tehetette, mert a Tejúton égi lovasok vágattak utána, s belenyilaztak-a farába. Nagy dörgés-csattogás közt puffant sárkány a meghasadt földbe, a Balaton közelében. Kiszakadó párája forró vízben ugrott kukra belőle, s máig is ott zuborog.

Ugyanakkor kelt ki tojásából, a százesztendős Gyok hóna alatt, a lüderc. Boszorkamester volt az öreg Gyok, mindenki tudta, s ellensége a születendőnek. No, a lüderc igyekezett is kivágni a gyermek szemét, de ott állott az őrző Iz, fiúcska egyik ősenek lelke, s elbillentette a fejcskét a gonosz csőre elől. Így a lüderc az anya szívét vágta csak keresztül, az meg is halt egy sikkantással, de a csecsemőnek nem lett egyéb baja, hanemhogy a nyaka maradt kicsinyég félrebillenve ez mái napig.

A szakállas farkast Tarkács apja ütötte el a küszöbről, pofájába vágva a holt anya vérét. Attól kisült mind a két ördög-szeme, s vonyítva serült a föld alá. Csupán a fél fülére siketült meg Tarkács apja az üvöltésétől, más kára nem esett.

Ellenben maga jószántából bekocogott istállójából az öreg Pejko, akin Árpád úr hadát járta valamikor a gazda, s

rálehelt a szegény árvára, úgy melengette kihűlt anyja helyett.

Ennyi jel, amiről messze földön tudott mindenki, eléggé bizonyította, hogy kicsi Tarkácsból az Öregisten nagy táltosa nő idővel.

Úgy is lett. Előbb Véres Bulcsú, aztán Zerénd és Kopány urak tartományában nem ismertek hozzá fogható bölcsét. Még a térde kalácsában is több ész volt, mint más ember koponyájában, mert előre megsúgta neki a nagy üdöt, akár zivatart, akár háborút. Orra a szélből kiszagolta a közelgő döghalált. Füle madarak szavából kihallotta a szerencsét vagy a csapást. Szeme váksötétben látta az Izeket, beszélt velük arról, ami rég volt, s ami majd lesz. Minden nyavalyát, fenét, sülyt, gutát kiűzött csörgődobjával emberből, baromból. Ha meg sebesen pördült, s hábot túrva földre szédült a kobzos rögelése közben, egyszeriben ott termett a halottaknál, s kivette belőlük, amit elfeledtek megmondani az örökségről.

De volt is becsülete, nemcsak a szegénység, hanem a nagyurak előtt is. Véres Bulcsú nem indult hadba tanácsa nélkül, s mindig az ő szájából leheltetett tüzet a vitézek szívébe, hogy jól nekivaduljanak.

Csak egyetlenegyszer nem engedelmeskedett a vezér, de akkor vesztére. Negyven esztendeje annak, hogy ez történt, mikor Ottó császárra mentek Lélel. Tarkács nem javallta:

– Rosszat látok a szívedben, horka! – mondta neki ekkor.

Bulcsú úrnak pedig elveresedett a nyaka mérgében, s hátat fordított neki. Ma is vannak, akik hallották, mit szólt erre Tarkács úr, noha csendesen ejtegette:

– Holló csőre szaggatja ki a szívedből, horka.

De az mégis elment. Ott is hagyta ganéjnak ötvenezer vitézét, két törzs legjavát, közte egy fiatal töményt is, Magyarország virágoskertjét. Maga meg meztelenül lógott Henrik

tornyán, s hollók szaggatták ki szívéből a nagyravágyást, árulást, ahogy a táltos megjövendölte.

Fejedelem akart lenni a horka, a vérszerződés ellenére. Egyedül akart győzni, ezért dobta oda Lélt, a fiatal tömény-nyel, áldozatul. Egyedül akart hazajönni, Ottó fejével a láncsáján. Ő lett volna a magyarok nagyura, ha ez sikerül. De nem sikerült, mert rossz volt a szívében.

Tarkács mégis összehasogatta orcáját, s vérkönnyeket sírt Bulcsú vesztén. Attila s öreg Árpád óta nem volt ilyen hadnagy a világon! Hős volt, az Óperenciáig rettegték nevét. Nagyot akart, de megbotlott s elvágódott. Emberen esett, iszonyúan bűnhődött bűnéért.

Hanem a gyalázatos halál, melyet a németek szabtak rá, latorrá aljasítva a magyarok bálványozott vezérét, bosszúért ordított Tarkács minden csepp vérében. A magyar nagyúr büntethetett itthon: elvehette Bulcsú szállásföldjét, rabul oszthatta családját, szolgaságra vethette népét. A vérszerződés törvénye jogossá tette ezt. De fennmaradt az egész nemzet sérelme, ott égett az arculcsapás szégyene minden magyar orcáján, s azt csak a nagyúr tüntethette volna el, bosszúálló harcban, az egész nemzet élén.

Nem tette. Egészen mást cselekedett ő is, a fia is, a mostani nagyúr. Megalázkodtak, békét kunyoráltak a némettől. . . Utat nyitottak az idegen istennek, papjainak, katonáinak. Tengernyi meg nem szállott föld került német kézre. Bennük bízik a nagyúr, velük védi magát vérei ellen, ők nevelik a fiát, Bajkot.

Iszonyodva látta Tarkács, mi lesz ebből. . . Éhes, szapora népség nyomja beljebb a gypűt egyre, ellepik a magyart, mint a tetvek, s megeszik. . . Mért is ne ennék, ha hagyják s még segítik is? . . . Ember meg nem értheti, miféle ördög szállotta meg a nagyúr elméjét. . . Kőtemplomot építtetett Esztergámban az új istennek. Mi árad ki onnan, mint a mé-tely? Sötét, alantas, elsorvasztó nyavalya, mely szolgál bar-

mot, vágójuhot csinál a napkeleti magyar tigrisből! . . Ez az! Gyáva félelem a magyar velőben, mely nem ismert rettegést! . .

Mondta ezt ő eleget Kopasz Zeréndnek, aki Bulcsú tartományát kapta. Mondhatta. Meg se vakkant az a koncon, csak evett-ivott a máséból, holtáig.

Mihály úrral barátkozott, a nagyúr öccsével. Ez a két Árpád-ivadék ugyancsak messzire pottyant a termőfától. Örvendtek rajta, hogy nem kell ország dolgával bajoskodniok. Asszony, bor, vadászat, ebből állt az életük. Utálták az idegent, istent, papot, lovagot egyformán. De hogy felejték, annál dühösebben szerettek, ittak, üzték a vadat. A többi a nagyúrra hagyták: főjön a feje, arra való. Ezekkel semmit sem kezdetett Tarkács, hamar belátta.

Hanem ahogy Zerénd úr fia, Koppány felserdült, lángot vetett a táltos szívében az öröm: ez igazi Árpád-fi lesz, ezzel érdemes törődni!

Kemény öklű, villámló elméjű, vad akaratú fickó volt már kölyökkorában, s gyönyörű nagydarab legénnyé sudárodott. Vérében örökölte szertelen büszkeségét Árpád-fi voltára, mint a honfoglaló fejedelem fiának, Tarhosnak unokája. A táltos korán kezébe vette a fiút, Véres Bulcsú ragyogó hadjáratainak meséivel nevelte bosszúra, világnyargalásra. Apja halála után pedig megtöltötte a lelkét azzal az öntudattal, hogy a mostani nagyúr után ő a legidősebb Árpád-fi. A borissza, pipogya Mihály úr úgyse számít, s nem is kíván számítani. Így az ősi jog szerint egyedül Koppány lehet majd a magyariak nagyura.

Húszéves volt már Koppány, mikor a nagyúr fia, Bajk született. Akkor még a Duna könyöke alatt, a derék szigeten lakott a nagyúr. De csakhamar fölszedte a sátorfáját, s Esztergamba költözött, a pilisi hegyek zugába. Olyan volt ez, mint a menekülés. A törzsek hadnagyai már rég zúgolódtak a németbarátság s az új hit pártolása miatt. De Tarkács a je-

lekből hamar rájött az igazi okára: ezt az egyetlen, későn jött fiút féltette a nagyúr s a nagyasszony, őt dugták el a bevehetetlen sarokba, amíg felnő. Mert . . ebből a fiúból akarnak nagyurat nevelni. Erre tették fel az életüket . . Az idegenek segítségével, csakis azzal, hiszen ez a terv teljesen ellenkezett az ősi joggal, a legidősebb Árpád-fi hadnagyságával . . Évek teltevel ez a féltett fiú, Bajk, tökéletesen eltűnt az emberek szeme elől. Nem látta, nem ismerte senki a törzsek hadnagyai s a szabad urak közül. Csak kósza hírek szállongtak át a hegyeken, erdőkört arról a furcsa világról, amiben a titokzatos fiú Esztergámban nő. Néha úgy tetszett, csupán a mesében él.

De Tarkács más jelekből nyomon követte egy ravaszul szőtt háló fonódását a szabad törzsek körül. A kabarok s a Lél törzsét házasságok fűzték a nagyúr családjába, fejedelmi őrségek, telepek, várak kezdtek alakulni a törzseket elválasztó gyepek között irtásain, egy-egy ingoványt, erdőrészt, pusztaságot idegenből hozott szolgánép lepert meg s vett művelés alá a lovag úr számára, akit a nagyúr befogadott mint házából üzöttet vagy kalandort . . Itt ország készül, uraság, hatalom valaki számára, állapította meg Tarkács. És iga, zsarnokság a szabad magyariak nyakába . .

Tarkács nyakába vette a világot, törzstől törzshöz vándorolt, viharadárként sivította a veszedelmet az urak fülébe . . Hitték is, nem is eleinte . . Amikor felnyitotta a szemüket, pislogtak kicsit, s mintha látnának is valamit . . De az egész olyan meseszerű, távoli s találós volt nekik, hogy végtére csak legyintettek reá . . Ott ragyogtak előttük a szabad erdők-mezők, dús lakomák s forró asszonyok öröme borított piros ködöt agyukra . . S ha volna is valami készülőkben, a magukét majd megvédik! . . Fő, hogy a nagyúr gyávan félrekezdte, nem závarja őket, s nem él örökké . . Az idegenek? . . Az új hit? . . Maguk közül emelnek pajzsra annak idején olyant, aki kiteszi majd a szűrőket ezeknek a

jöttmenteknek, s az új hittől nincs mit félni: cselédek, rabok kapnak azon csak, nekik való, még jó is, alázatra s engedelmességre tanítja őket. Szabad ember sohase vállalja az effélet, az biztos... Hogy pedig egy fiú is volna, akit a nyakukra akarnak ültetni?... No, ezen csak kacagni lehet!... Akit senki se látott, aki nem evett-ivott, vadászott, barátkozott senkivel, hogy lehetne az mindnyájuk fejévé?... Meggárgyult az öreg táltos, ez az igazság.

Nem így Koppány. Ő Tarkács bölcs szavait, jó tanácsait, buzdító nevelését mélyen a lelkébe fogadta. Elszánta magát, készült a vezéri hivatásra.

Az igazat megvallva, Bajkra nem volt kíváncsi. Kölyök az hozzá képest. Neki magával a nagyúrral s a nagyasszonnyal kell leszámolni. Zárkózott életükbe ugyan csak egyszer-kétszer pillanthatott be, s azokat meglepni nem lehetett. A fiút mindig eldugták jó előre. Hozzá mint rokonhoz, szívesek voltak, dús vendéglátók, a szavaikra azonban nagyon tudtak vigyázni. Koppány csak a nagyúr rejtelmes szeme mélyén vélt valami ravasz csillogást látni, s a nagyasszony...

Igen, a nagyasszony!... Az első érzése az volt, mikor meglátta, hogy mindennek ott a titka, ennek a nőnek szívében... Ahányszor hazajött tőlük, lerázta, le akarta rázni magáról zsidbasztó bűvöletét a hírhedt boszorkánynak, a rettenetes és gyönyörű Saroltnak... Mégis, miért nem beszélt erről soha a táltos előtt?... Férfibüszkesége összemarkolta a torkát... Később gondolt reá: talán ez az Ize-kkel ismerős öreg segíthetett volna... Mert minden világos egyébként előtte, csak egy tompa nyomás a mellén, ha az asszonyra gondol, szorongatja: mintha volna valami hiba, valami lekicsinyelt, elhessegetett fenyegetés az egészben... Aztán nagyot fújt, s más gondolatokkal erősítette magát.

Mert a tekintélye, becsülete egyre nőtt, az bizonyos. Nem is szólva Mihály úrról, aki erősen kedvelte s csodálta, lassanként benne látták az igazi Árpádot olyan főurak, mint Bács,

a Botondiak, Szemere, a Hubák, Barsa, az Ondiak és Kaplony, a Kendiek hadnagyai.

Igaz, a hatalmas Ajtony úr, az erdőelvi vajda, bizonytalan volt. Nemcsak azért, mert a nagyasszony bátyja. Tarkács járt nála is. Nem találta a nagyúr barátjának, s az idegenekre dühösebb senki nem lehetett nála. De fene ember az, nem láthatni a szeme mögé. Koppányt nem ismeri, s csak pillogott a nevére, de nem szólt a dologhoz. Hiszen csak ne szólna bele ezután se. Messze van, s elég baj közt bolgárral, göröggel. Talán, ha itt sikerül, majd meggondolja...

Az erők idő teltével élesen kirajzolódtak Koppány szemei előtt, a Tarkács ujjja nyomán. Látni való volt, hogy a nagyúr körül a fejedelmi törzs hadnagyai: Bicske, Kurszán, Baracs, Ákos és Szalók urak állanak, ezek kötik a gyűrűt az esztergámi szállásföld köré. Aztán az Aba úr három kabar törzse, a Tisza felett. No meg nyugat felől a Lél-törzs, amelyik a Dunát őrzi. Ennek most Doboka-nembeli Csanád úr a hadnagya, Árpád-vér az is. Nincs több. Az egész szabad nemzet szemben velük, nagy zárt karajban. Ide számít Tonuz Aba is, a besenyő nagyúr. Ezeknek nem kell új hit s rabló idegen. A túlerő óriási, erősítette Tarkács lelkesen...

Azt nem tudhatták, mit hoz hátán a Duna... Csanád úr gyepűőrei még a madarakat is lelődözték, ha a nagy folyó felé mertek repülni.

Végre megérett Koppány vezéri terve. Olyan egyszerű volt, mint a nap az égen, de úgy melegítette is az igaz magyarok szívét. Előbb itt ölni ki a bitorló németet, aztán minden törzs, az egész nemzet egyesített erejével nyomni a gyepűtől, megnyargálni, sarcolni, vérbe köpülni otthon, hogy soha többet ne merjen idebújni egy fia se. Aki ezt nem érti, aki ebben nem hisz, aki ezért lánggra nem gyúl, nem magyar ember az, s vesszen még az írmagja is!

Már-már magától guvadt ki a kard hüvelyéből, mikor egy hír röppent át a pilisi hegyeken, Esztergám várából. Gazdá-

ja nem volt. Mindenki mástól hallotta, nagy titokban. Egyszerre csak megtelt vele a levegő Koppányék körül.

A nagyúr beteg. A betegsége halálos.

A szabad törzsek hadnagyainak tehát nemsokára pajzsra kell emelniök valakit Árpád véréből, minden magyariak nagyurává. Ősi kötés szerint, a nagyúr temetése után, közakaratból.

S a kard visszasimult hüvelyébe. Beteg nagyúrral szemben fegyvernek nincs helye, szava.

Várakozó csend dermedt a világra. A nagyúr tudja kötelességét. Hívnia kell, s hívni fogja a hadnagyokat fejedelmi tanácsába. Mert a közakaratot az ő életében megejtendő jelölésnek kell biztosítania.

Jó lett volna valami biztosat tudni a nagyúr állapotáról, hogyne. De hívei most még jobban bebújtak a gubájukba, s hallgattak állhatatosan. Közeledési kísérleteket szép halogató szóval, kémeiket szisszenő nyíllal háritottak el tőle. Mesterről kéz rendezte ott a dolgokat, Koppány lehuny szeme előtt el-elvillant karcsú, illatos ujjainak látomása... De némely jelek mégis beszéltek. A gyepű fokozott őrzése, a Böszpörémbe s Fejérváron feltűnedező német zsoldosok... Tarkács nem ok nélkül figyelmeztette Koppány urat, hogy a hadnagyok tanácsát farkasverembe hívja össze a nagyúr.

A táltos, látva a jeleket, elszánta magát, hogy révületben felkeresi Véres Bulcsú Izét a halottak országában. Maga mellé vette a szent kobzost, s eltűnt a Bakonyban. Csak hetek múlva került elő, lefogyva, szédelegve. De a szeme győzelmesen lobogott.

Koppány úr ettől kezdve hirdetett szabadságot a Bulcsú-maradváknak, ha a zászlója alá állnak. S ének kelt szárnyra a rengetegben, bosszúra hívó Véres Bulcsú csatáiról, üzenetéről. Gyűlt a szabadsággal, zsákmánnyal, nyargalással kecsgetett nép a hadnagyi szállásra.

De az, amitől Koppány úr megszédült s lángba borult,

még a napról napra dagadó erőnél is serkentőbb, mámorítóbb volt. Csakugyan a halott vezértől jött a táltos, emberi éstől ilyen nem telhetett. Ő maga soha, egy szóval nem mondta neki, az se érintette ezt a lehetőséget előtte. S most egyszerre milyen világos, milyen mindent megoldó ez az üzenet!... Ha a nagyúr meghal, a legidősebb Árpád, akit pajzsra emelnek, köteles feleségül venni özvegyét!...

Kötelesség ez, ősi törvény, melynek gyakorlására ugyan száz esztendeje nem került sor, de a vének jól tudják, hogy így van, s így kell lennie, ha a körülmények úgy hozzák... S most úgy fogják hozni!...

Koppány tekintete fürkészve szűrt a táltos sötét szeme mélyére... Észrevett ez valamit emberi módon, vagy csakugyan földöntúli rendelést tolmácsol?... De Tarkács úr szeméből senki emberfia nem olvashatott ravasz mesterkedést... Koppány megborzongott a csodától... És egyszerre elöntötte a forró bizonyosság, hogy győzni fog.

De Tarkács még egyebet is hozott magával az árnyak világából... Magyar ne öljön magyart, ez volt a parancs. Minden erőt, együtt, a német ellen, gyepűn innen s gyepűn túl!... Véres Bulcsú üzenetét a nagyúr népének is meg kell hallania, s akiben igaz vér lángol, meg is hallja!...

Elindult hát Tarkács úr, a táltos, s vele a szent kobzos, aki látja az Izekeket. Arra fel tartottak, a nagyúr felé... A szó, meg a rögelés áthallik a gyepűn is... s a magyar vér megforrik tőle... ✓

Deodátó megunt a gitár halk pengetését, félrelökte, s hanyatt vágta magát a gyepen.

Kicsit még vigyorgott magában, éles fehér fogait simogatva kunkorított nyelvvel, mint a jóllakott ordas.

Nem kell kényeskedni. Lám, sikerült ma is elcsípnie a „mindennapit”. Míg a herceg Veczelinnel a vadat űzte, ő alkalmasan félrekanyarodott egy birkanyáj kolompja után. Buta kis juhocska volt maga is, az a kócos pásztorleány; úgy ment a gitárpengés után a bozótosba, mintha bűvöletben tenné. Előbb elnyíltak a szemei csodálkozva, s megdermedt a lovag úr forró, gyors ujjainak futamai alatt. Pattanó húr sikkantásához hasonlított kicsi jajdulása. Aztán engedelmesen olvadt el az ölelésében.

A Madonnára!... Szépek ezek az itteni csillagok, az égen is, a földön is... Nem Itália csodái, persze... De mégse bánta meg, hogy örökké sustorgó vérének engedve, ide is eltévedt, új kaland szomszágában.

Őt nem kergették éppen hazulról, mint ezeket a németeket. Benne volt ugyan a körme egy-két dologban neki is, de mindig más veszített rajta. S a politikát unta is már. Cselve-tés, tör s méreg örökké. Minek?... Igaz, égett már kicsit néhány város földje az ő talpa alatt is, de nem politika miatt. Csakis szép, hazug szemű asszonyokért.

Derék, vastag hasú kalmárok donnái szerették hallgatni a

gitárpengést, s meghallgatni a tüzesen elsuttogott vallomásokat. Tanulékonyak voltak, de nem elég óvatosak. Rendhez szokott férjeik elcsodálkoztak szemérmes hitvesük hirtelen támadt szerelmi tudományán, gyönyörködtek benne, de hegyezni kezdték a fülöket.

Deodátó aztán errefelé lépett egyikükkel, aki a barbárok-ról hallott sok mesén felhevülve, selymeket s szagos olajakat hozott az esztergámi bazárba, busás nyereség reményében. Védelmezőül ajánlkozott melléje a veszedelmes útra, gondolván, hogy így altathatja el legjobban a gyanúját. Meg is érkeztek baj nélkül.

Tetszett azonban az égieknek, hogy a fáradozása dús gyümölcsén örvendező kalmár vérhast kapjon itt, mely jobb házába költöztette. Deodátó is mehetett volna haza, a gyászoló özvegyet vigasztalni. De egyelőre megszerette Esztergámot, és rövid időre kölcsönvette a megboldogult aranyait s portékáit, melyeket úgys ő őrzött meg a rablóktól.

Mint fényes öltözetű lovag, ajánlkozott a nagyúr házába, mert hallotta, hogy fia van, akit mindenfelére tanítanak. S minthogy ő a világon mindent tudott, ami a hét szabad művészethez tartozik, s azonfelül veszedelmesen értett a törrel való víváshoz is, a nagyúr ott marasztotta.

Deodátó ezerféle módon tudta hasznossá tenni magát, szent és világi dolgokban egyaránt. Úgyesen illeszkedett bele a nagyúr kitapogatott terveibe, s alkalmas pillanatokban ejtett találó szavakkal felköltötte érdeklődését. Nem mondta a nagyúr, hogy is mondta volna, de Deodátó belül mosolyogva konstataulta, hogy mind több dologban követi tanácsát, s egyre becsültebb lesz a várban.

Radla úr, a szigorú szent morva pap, eleinte ugyancsak gyanakodó szemekkel méregette a léha széltolót. Csakhogy Deodátó mindent tudott a pápai udvarról, s az Ottók császári álmairól, amit Radla úr eddig hiába akart megtudni, pedig moccanni se lehet neki enélkül. Így aztán megvetése fenn-

tartásával hagyta, hogy a tekergő kioktassa világpolitikából.

Sőt, uram bocsá', még a nagyasszony is!... Tőle, egyedül, iszonyúan félt Deodátó, s a csontjáig reszketett, ha belészúrt kutató zöld szemével... De azért nyakába húzott fejfelé mégis kuncogott, ha észrevette, hogy a nagyasszony úgy félfüllel hallgatja az olasz paloták s nagyúri élet fényéről ejtett fecsegéseit. Mert, szinte észrevétlenül, utánaalakult az esztergámi udvartartás ezeknek a levegőbe fújt csillogó buborékoknak.

— A német lovagok azonban nem titkolták, hogy utálják. Dühítette őket fullánkös tréfaival. Az ilyet pedig nem érti a merev, nagy csontú ember. Hanem az okosságát és éberségét még ők se vonhatták kétségbe.

Legnehezebb dolga mégis István úrfival van. Deodátó mindig kész a szolgálatára. De ez az önszívével örök csatában tépődő komor fiú nem tud hozzámelegedni. Idegenkedve hallgatja tréfáit s vig kacagását. Az asszonyozásért pedig megveti, szinte borzad tőle. Talán beteg, gondolja Deodátó. Mindenesetre rosszul nevelték. Nem lehet megérteni a szülőknek ezt a mániáját, túlzott féltését. Valóságos rab ez a fiú, láncoltabb a rabszolgánál. Hóbortosan zárják el azok elől, akiken uralkodni fog egyszer, nemsokára. S legalább értene hozzá, hogy kárpótolja magát itt, aranyos ketrecében!... De csak a láncait rázza, s maga se tudja, mit akar...

Deodátó mindent elkövetett, hogy leházdja ezeknek a béklyóknak súlyát, jobban mondva megértesse vele, hogy nem érdemes törődni velük. Hiába. Homályos messzirevágás, megfoghatatlan kísértetekkel való birkózás az élete...

S miért ez a folytonos nyugtalan csapongás a gyepű körül?... Mire hallgatódzik, mit kémlel, mit vár örökösen az erdők, hegyek felől?... Vadászat örve alatt miért hurcolja őket maga után, mindig erre, nap mint nap?... Hiszen nem ügyeli a vadat, elsétálhat előtte akár csordástól...

Ostobaság ez. Az élet apróságokból áll. Egy ilyen szép fiatal hercegnek pompás teste minden ízecskéjére külön-külön öröm jut, ha akarja. A nap Esztergámra is elég fényesen és melegen ragyog, sugarai szép vágyó szemekből tüzelnek vissza, s kitűnő borok topázán, rubintján törnek át. Nem tud ez a fiú ujjongani az izmainak, ezeknek a nagyszerű ajándékoknak, melyeknek kéj ölelni s ölni egyaránt?

De okos volt, óvakodott túl közel bújni a titokhoz. Szerelmesen rejtő bűnös az úrfi, féltékeny reá, szentül őrizte ezt a fenséges bűnt, s rettentő fekete ökle tán képes volna összezúzni azt, aki ebben a szenvedélyében sérti meg.

Neki nem is érdeke. Szigorúan tartja magát a szülők rendelkezéséhez: törvívásra tanítja, vadászik vele, beszél neki a világról s — örökös felette. Azon túl tudomásul veszi tompa közönyét, s megy a maga apróka örömei után, elpusztíthatatlan optimizmusával, ösztönösen s gond nélkül, mint valami bársonytalpú fekete kandúr.

Mégis volt egy pont, ahol, jól tudta, István lelkéhez ér. Csak úgy, esetenként, szinte véletlenül villant fel ez előtte. Ha mélyebb zengésű húrokat rezgített meg a gitáron, s valami méltóságosabb melódia bomlott ki ujjai alól. Ha az épülő új templom előtt a görög mesterrel vitatkozott a forma titkáról, mely a holt anyagban rejtőzik. Ilyenkor magán érezte a barbár herceg mély tekintetét, mintha kérdezné: talán ez az, talán itt van az, amit keresek? Deodátónál vele született ösztön volt a forma érzékelése s önfeledt élvezése. Nem titok. Nem probléma. Nem „az a valami”. Nevetségesnek tartotta, hogy valaki a fejét törje rajta, s titokzatos animát, szubsztanciát szimatoljon a játékos gyönyör elszálló illatában. Bolond ez, gondolta ilyenkor, komor örült...

Most nagyot nyújtózott, s a csillagokra bámult. Más itt az éjszaka is, vad puszták, erdők szorongató megelevenedése. Fekete, mint a korom, s óriási ígész csillagok reszketnek benne. De ha sokáig meregeted a szemed, mintha szikrázó

porrá omlanának, s tejféle köd folyik szét mindenben, mely vad füvek izgató szagától terhes. És a füled is, ha hegyezed, ezer tört hangot, furcsa neszt fog ki az éjszaka sűrűjéből. Nem látsz és látsz, nem hallasz és hallasz... Igazuk van ezeknek a pogány hunoknak: az éjszaka az Izeké, kik mindent eltöltenek kísértő párájukkal. Veszedelmes ilyenkor élő embernek kandikálni. Deodátó, mint az egyház hű fia, imát mormolt, keresztet vetett, s elhatározta, hogy aludni fog.

Veczelin már mélyen, szabályosan szuszog a közelében, csergébe burkolózva a harmat hűvöse elől. Okos, óvatos, rendes, hideg német. Egy páncélban s egy lovon érkezett annak idején a wasserburgi gróf, futva a császár haragja elől. Politika! – vont a száját Deodátó, gúnyosan. Ezek a németek mindig összeesküsznek valamiért, amit jobbnak hisznek. Nagyot akarnak, felhőből isznak, sárkányvérben fürödnek. S közben foglalnak, szorgalmasan.

Veczelin idekötötte magát a nagyúrhoz, s jól szolgálja. Mert azóta haza is mehetett volna. Az ő pártja győzött. De nem. Szép birtoka van már, s a Dunán egyre tutajozza lefelé az atyafiságát, cselédeit, zsoldosait. Ez már elhatározta, hogy magyar lesz. De külön magyar a magyarnál. Csep-penként megőrzi vérét az unokái unokáiban is, oktatni fog, vezetni s parancsolni. Még a magyar ló is ein-zwei-ra lépdel majd az ő földjein. Barátja a fiatal hercegnek, hű szolgálja, igazán. Ha kardra kerül a sor, vágni fogja előtte a pogány rendet, pontosan, az utolsó szálig. Mert megesküdött erre a nagyúrnak, Krisztus keresztyére tett kézzel. Krisztus lovagja ő, s szent hite, hogy Krisztus csakis a németeket rendelte ráncba szedni a fene pogányságot. Mindenre csakis őket rendelte, tudni való. Ki csodálhatná, ha nem értik a tréfát?

Odébb, a béklyózott lovak mellett az az egyenes árnyék nem fa, hanem nagydarab ember. Dölly – így mondja Deodátó.

Egyszer, hogy a herceg, szokása szerint, ismét megugrott

előlük, ott kapták vele ezt a legényt, mikor rátaláltak. Olyan volt, mint egy piszkos medve. De a hercegnek akkor ismét feljött volt a holdja. Ott fogta, s katonát csinált belőle. Ejtett róla néhány furcsa szót, hogy töméntelen ilyen vadállat él a gyepűn túl, s azok küldték ezt hozzá, vagy valami ilyest. Meg kell adni, hogy elremítő szép katona lett a fenevadból, s imádja urát. Éjjel-nappal rajta a szeme. Igazi árnyéka: zajtalanul, elválthatatlanul tornyosul mögötte. Különös, de az úrfi kedvét leli benne, hogy fennhangon gondolkozzék előtte, s ez a nagy barom teszi magát, hogy érti: bólogat hozzá. Mióta itt van, a herceg vele tűnik el ide-oda. Deodátó voltaképpen örvend ennek: nagyobb biztonságban tudja, s a saját felöltségét kisebbnek érzi.

A herceg is ott fekszik egy bokor alatt. Talán alszik már. Egész nap járták az erdőt, vad után. De az úrfi egyszer se lőtte ki nyilát. Alkonyatkor egyszer csak felfigyelt valamire, s megfutamodott, Döllyével. Csak sötétben tért vissza, a kürtszóra.

Deodátó hirtelen kerekre nyitotta már-már leragadó pil-láit. Valahol, nem tudná megmondani, közel-e vagy távol, kísérteties vonítás nyílt bele az éjszaka neszeibe. A hideg végigfutott tőle a hátán. Éneklő farkas, rémült el. Gonosz lélek! Mert akármilyen volt is, de ének volt, szabályosan szállt fel-le, s ismétlődött. Állat nem is tudná ilyen fülszagatóan.

A sötétség különös vibrálásában úgy képzelte, a herceg zajtalanul felül, talpra szökken, s Dölihez surran. Kis zörrenés. Nyeregben mind a kettő. Álomként suhannak el a fák között.

– Nem kötelességem, hogy sötétben lássak! – mormogta Deodátó. – A kötelesség német dolog. – Veczelin felé pillantott, s már aludt is.

– Hallottad? – suttozta István, mikor már künn jártak a gyepűnél, egy dombtetőn.

– Hallottam, nagyuram! – dörmögte vissza Döli. – Elő-

ször, mikor a nap lement, akkor hallottam. Másodszor most, abban a pillantásban, mikor felültél.

– Ki az, mit gondolsz?

– A szent kobzos, nagyuram, akit az Izek lovagolnak. Én már hallottam régebben is, a Bakonyból. Mert ott bódorog. Énekel. Kiénekei a nagyüdőt.

– Láttad is valamikor?

– Azóta, hogy a Bakonyon áttörtem magam, mindinkább gondolom, ő ült a fejemnél akkor éjjel az erdőben. Ő adta az égi tejet a nagy öregnek, hogy megittasson, s ő énekel az Izekhez, hogy segítsenek. Fehér láng ég a feje búbján, mint-ha az üstöke volna. Ő lehet csak...

István mellére szorította ökleit, robbanó szívére.

– Végre! – lihegte. – Nem vártam hiába! Tudtam, hogy hívni fognak!

– Kik, uram? – kérdezte, inkább csak a feje mozdulásával, Döli.

– Hívnak! – ismételte István, rebegve. – Engem hívnak!... A szabad magyarok, Döli... Az enyimék, túl a gyepon... Ahonnan te is jöttél, elsőnek... Jere, jere!...

Dölinek rándult a szája. Nagyot nyelt. A sötétben kereste ura arcát a szemével.

– Arra! – sürgette István. – Csak ott lehetnek a szikla alatt, a barlangban. Amit mutattam neked... Hányszor vártam őket oda!... Végre, most!... Utánam!...

Döli szó nélkül nyomta sarkát a ló vékonyába, s lesuhantak a dombról, a sűrűnek.

De az erdőszél bokros volt, a lovak torpanva tiltakoztak.

– Leszállunk. Kösd őket amoda, a nagy fához, Döli.

Körülpillantott a feketeségben. Minden talpalatnyi helyet ismert itt. A csillagokra nézett, tájékozásul. Aztán szilárdan mondta:

– Tudom. Vigyázz az ágakra, s ne üss zajt.

Döli éjjeli vadként suhant ura után. Mindketten értették

hozzá, hogy kell zörrenés nélkül lopakodni előre a bozót között. A talaj emelkedni kezdett.

– Jó helyt járunk! – lehelte István. – Mindjárt sziklák következnek, a meredekig. A pereme alatt, túl, nyílik a barlang...

Még alig mondta ki ezt, összerezzenve álltak meg. Ismét felsírt a különös ének. Most már közelebből, előttük, de mégis tompábban, mintha a föld alól jönne.

– A barlangban vannak – suttogta István izgatottan. – Oldalt kell kerülnünk, hogy szembemenjünk velük.

Döli megmarkolta törét.

– A tüzes pokolba is! – gondolta elszántan.

Nagy félkört téve kerülték meg a meredeket, a barlang felé lopózva. Egyszer csak szemükbe lobbant a parázs fénye. A barlang mélyén égett, azért nem láthatták eddig. Most már csak meg kell bizonyosodni, kik beszélnek odabenn, izgatott dörmögéssel.

Elmaradtak a bokrok is. Kövek közt tapogatóztak előre, a barlang tisztásán. S egyszerre ismét hallották az éneket. Az, ami távolról ritka, szaggatott rikoltásnak hangzott, most monoton éneksorok vijjogva felkapott végévé csattant ki. Élesen, tisztán csapódott a fülükbe:

Vörös Bulcsú, hiijj!...

István felegyenesedett a sötétben, s meredten, előreszegett nyakkal fülelt oda.

Döli kezét érezte a karján:

– Nagyuram!...

– Csend!...

– Nagyuram!... A Vörös Bulcsút hívja!... Nem téged... Koppány úrért énekel, ellened!...

– Hallgass!... Megbolondultál?...

A rikoltás szabályosan megismétlődött, s utána valami

dongás, dübörgés. Mintha sokan ismételnék, mintha bűvö-
letben esküdnének: Vörös Bulcsú, hújj!...

Közelebb, közelebb... István már nem tud várni, most
már látni, ismerni akar mindent. Döli vizsgorgó háttal, de el-
szántan csúszik utána. Mert ellenség van ott, tudja már...
Ő százszor is meghalna uráért, ha kell. Nem magáért fél. De
mi lenne, ha lebírnák?... Fogai összecsikordulnak, s vér
önti el a szemét.

– Én elől!... – sziszegi, s ura elé lendül.

De tüstént megállnak mindketten. A doboló vér zaján át,
mely fülükbe lüktet, most már a szót hallják. Félig mondja,
félig elnyújtott, idegtépő hangon énekl, s a végén üvölt a
kobzos, szerszámát zöngetve hozzá:

*Vaj te Taljánország, négyször miér reszkötsz,
Vaj te Némötország, hármul miér nyíssz te?
Császár aranyvára, sorkodból mér röndülsz,
Mit vacogsz, szerecsöny, az nagy hegyekön túl?
Óperenciásba kinek lova ferdik,
Maga vérbe-lángba ahun mosakodik:
Vörös Bulcsú, hújj!...*

– Akkor volt mér élni! – döndül egy mély hang, mintha
magyarázná. – Nyitva állt a gyeplő... Röpülhettél a zsák-
mányra, mint a héja... Nem kellett ebként vinnyogni ide-
genek rúgását!...

Rá valaki:

– Így van, a teremtésit!...

S rá sokak ordítása:

– Vörös Bulcsú, hújj!...

A kobzos belevágott, sikongva:

*Hallod-e dögvarnyú: gödölénnyé hízta,
Hallod-e pejlovam: ezüstpatkót rúgtál.
Halljátok ti rózsák, száz szép szüzi rabok:
Egyé-eggyé százon löttetek asszonyok.
Aranyköntöst hozott a szeretőd néked,
Még az fényös nap is mind azt irigyöli!
Vörös Bulcsú, hújj!...*

– Hej, fiaim! – folytatja az a hang –, miénk volt akkor a
világ minden kincse!... Az édesapánk volt Vörös Bulcsú,
minden magyariaknak!... S felakasztatta tornyára a német,
örök gyalázatunkra!...

Vad, üvöltő sírásba tör a kobzos, s a húrja jajong:

*Ti sok saskeselyűk némöt torony körül:
Az kit megettetek: idősapánk húsa!
Az kit kivágtatok: idősapánk szöme!
Te föld, kit megrágtál: idősapánk csontja!...
Ahány némöt város: porrá legyön érte,
S verje örök átok, ki meg nem torolja!
Vörös Bulcsú, hújj!...*

– Vörös Bulcsú, hújj! – zúg fel a láthatatlan csapat hara-
gos mámora.

Még pendült egyet a koboz, s aztán hirtelen csend lett.
Ízgatott kérdezősködés indult, s tompa, fojtott hangú
felelgetés.

Aztán kiáltások:

– Koppány úr!

– A somogyi úr!

– Bulcsúért, hújj!

Alig észrevehetően szürkülni kezdett az ég. Döli kivehette
ura arcát. Halálosan sápadt volt. A szája reszketett.

– Menjünk innen, nagyuram! – kérlelte.

De István nem mozdult. A barlang szájára meredt. Sötét árnyak váltak ki onnan, s lopakodtak tova a hajnali deréngésben. A nagyúr vitézei. Akikre Esztergám s István őrizete van bízva. Öt, tíz, húsz, egymásután. Elnyelte őket az erdő.

Döli felhördült, s dühös káromkodást harapott szét a szájában. Nyomban utána szinte felordított. A barlangból két ember lépett ki: a nagy öreg, s a lángüstökű kicsi kobzos.

Mielőtt egyet moccanhatott volna, István kilépett a szikla mögül, amely fedte őket s szilárd léptekkel szembement velük.

Az öreg táltos megtántorodott. Keze rezzenve kapott a törhöz. Aztán elengedte, s nyugalmat parancsolva magára, keményen szembenézett Istvánnal:

– Hát kihallgattál! – szólalt meg tompán. – Aztán hozzátette: – Mindegy. Nem titok... A várból való vagy, ugye, s főember, fiatalon?

– Nem ismersz? – kérdezte István, a szemébe nézve. – Igaz... ti nem ismertek engem... Honnan is? Hiszen rab vagyok én!... De a hívást hallottam, s itt vagyok!...

A kobzos kiterjesztette feléje reszkető kezeit. Lehunyt szemekkel sipította:

– Látom az Izeket... Öreg Árpádé lebeg körülötted... Bajk úrfi!...

A táltos döbbsen hátrált:

– Bajk!... Te Bajk úrfi vagy?...

István szó nélkül bólintott.

Tarkács fürkészve nézte. Majd csendesesen megszólalt:

– Fel kellett volna ismerjelek. Igazi Árpád vagy.

– A tietek vagyok – mondta István egyszerűen.

Tarkács összevonta szemöldökét. Hidegen szisszent a szava, mint a kés:

– Nem kellesz nekünk, úrfi.

István, mintha megdöfték volna, rázkódva kapott melléhez:

– Én?... Nem kellek?... Nektek?... A magyaroknak?...

Kegyetlen sötét szemek meredtek rá:

– Megmondtam, úrfi... Idegen isten szolgája, idegenek barátja, Bulcsú gyilkosainak ura... Nem kellesz... Ne hidd, hogy a szabad magyarok nyakára hághatsz!...

István szédülten nézett körül. Megroggyant a térde, mintha taglóval vágták volna fejbe... Felkiáltott:

– Nem!... Ez nem lehet igaz!... Te nem tudod, mit beszélsz!... Veletek, érettetek akarok én élni, egyedül csak ezt akarom!...

Tarkács vadul rázta meg fejét, hogy sűrű ősz haja arcába omlott. Szilajul vetette vissza, s felcsattant:

– Van Árpádnak romlatlan vére is!... Koppány úr a mi vezérünk... Következik, az ősi törvény szerint!...

Most dac öntötte el Istvánt, s keserű harag:

– Hát összeesküvés, lázítás a nagyúr ellen, minden magyariak ura ellen, aki van és él?... Ez történik itt, mi?...

Tarkács végigmérte tetőtől talpig. Pillanatig habozott, küzdve magával. Aztán leszegett fejjel mondta:

– Tévedsz, úrfi. Mi tiszteljük atyáink törvényét s a nagyurat. Mi nem lázítunk ellene senkit. Se magyart magyar ellen. Mi csak az idegen ebek ellen, a szolgálid s barátaid ellen tüzelünk. Koppány úr megesküdött, hogy kiirtja őket innen, s aztán rájuk megy odaki, minden igaz magyarral... A nagyúr vitézei is csak ezt akarják... Erre ígérkeztek itt... Bulcsúért, hujj!...

– Apám szándéka, parancsa ellen?

– Nem – hangzott a válasz. – Értsd meg, úrfi. Mindenki csak addig parancsol, amíg él.

A kobzos hunyt szemekkel, égre emelt arccal dünynyögte:

Huhimadár, halálmadár, esztergámi toronyra száll...

Istvánnak minden vére a szívébe zúdult vissza. Szürke arcából egyikről a másikra rebtent égő tekintete. Tarkács vasarca, mint a sors, meredt reá:

– Amíg a nagyúr él – tagolta lassan –, egyetlen kard se moccan... Mondom, úrfi!

– Ti tehát... azt hiszitek... nemsokára... – dadogta István.

Tarkács komoran bólintott, de most hirtelen meglágyult a tekintete. Hozzá lépett, keze István vállára súlyosodott. Hangjában mélyen bűgő forróság lüktetett:

– Hallgass ide... Hallgass meg, úrfi!... Minden magyar tudja Esztergámon kívül, hogy ősi kötés szerint a legidősebb Árpád-fi következik majd, nemsokára... Koppány úr az, a te atyádfia... Csak apád, anyád tapodja a törvényt. Téged akarnak, most, mindjárt... Ezért rejtegettek, ezért adtak melléd idegeneket... mert soha, érted, soha nem állana melléd, törvény ellenére, egyetlen magyar véred se!... Most rajtad a sor: döntened kell. Meghajtod fejed engedelmesen őseid törvénye előtt, vagy idegen karddal, magyar vér ontásával próbálsz bitorló lenni?...

István töprengve, kinlódva nézte. Évek során vergődött vissza a lelke, örömtelen gyermeksége s ifjúsága pusztájába, a válaszolatlanul maradt kérdések süket csendjébe...

– Ősi törvény! – dadogta. – Soha, senki...

Tarkácsnak hirtelen láng borította el az arcát:

– Bajk úrfi! – kiáltotta. – Árpád vére vagy te! Nem lehetsz idegen farkasok zsákmánya!... Látom a szemedből, ki vagy te!... Ide hallgass!... Én mondom neked, nem késső... Lehetsz még nagyura a magyaroknak!... Jöjj velem, úrfi!...

– Hova? – suttogta István összerázkódva.

– Koppány úrhoz!... Igen, csak ezt teheted, ezt kell tenned!... Tépd le a láncodat! Fordulj velünk az idegen tor-

kának, Koppány úr zászlója alatt!... Nyargalj velünk, mint őseid, az Óperenciáig, Bulcsúért, hujj!...

A kobzos héjakarmokkal csapott a húrba:

Óperenciásba kinek lova ferdik?

Maga vérbe-lángba ahun mosakodik:

Vérös Bulcsú, hujj!...

– Akkor majd minden magyar emel téged! – csattant a táltos szava, s marka keményen szoritotta István karját, maga felé húzva.

Egy szempillantásig tartott az édes szédület... Aztán István jobbra szilajul tépte le a táltos ujjait, s eltaszította magát től:

– Nem tudod, mit beszélsz, te!... Én, én megmondom neked: nem lehet nyargalni többet... Vége, örökre!... Halálba visz a nyargalók útja, öregember!... Menjetek innen azonnal!...

– Magad döntesz, úrfi! – lépett el Tarkács, megsötétedő arccal. – Koppány úrral minden magyar a tied lesz. Ellene: minden magyar átka rajtad!

A kobzos vijjogása viaszasüvöltött az erdőből:

Verje örök átok, ki meg nem torolja!

Vérös Bulcsú, hujj!...

Mellére hullt súlyos feje Istvánnak, szíve mint a kő, nehezedett el.

– Nem engem hívtak... Tévedtem... Nem kellek nekik!...

– Mennénk, nagyuram! – dörmögte Döli. – Kél a nap. A lovak...

István ránézett:

– Megértetted, Döli?

– Meg, nagyuram. Mondtam, harc lesz Koppány úr s közötted.

– Nem úgy mondtad. A nagyúr s Koppány úr között, úgy.

– Te leszel akkor a nagyúr – bólintott Döli szilárdan.

– Nemcsak én ismertem rád a buta fejemmel, de lám, a nagy öreg is azért...

– Egy szót se erről, Döli, értetted?

Megindult előtte, a hajnal mindent elöntő fényében. Döli térde áhítatosan roggyant meg. István sötét fejét lángoló koronával sugározta körül a nap.

A lovagok ma későn ébredtek. István jó ideje ott ült már éjjeli pihenőhelyén, tenyerébe hajtott fejjel töprengve, mikor ők szemüket dörzsölve, csontjaikat ropogtatva felültek fektükből. Döli állt a lovak mellett, mozdulatlan tekintetét urára szegezve.

Veczelin gyanútlanul ásítózott, Deodátó szája szögletében cikázó kis mosollyal kívánt jó reggelt a jó alvás után.

Bolond nap következett. István csörtetett előre, árkon-bokron át, befelé néző szemekkel, semmit se ügyelve. Vadul hajszolta lovát, a sűrűbe fűrődve, mintha az erdő szívéen akarna áttapосni.

Kísérői fejcsóválva nyomultak utána.

Valahol aztán visszarántotta a mén száját, leugrott, s a kantárt Dölinek vetve, gyalog tört tovább, mintha nem is a világon volna.

Az urak is lezörrentek, persze, s Veczelin szinte futva, utána.

Deodátó tüstént a fűre hemperedett, s fogait villogtatta Dölire.

– Hagyd enni lovakat, legény, és aludni te kicsit, mai éjszaka után.

Elővette gitárját, s pengetni kezdte, utánadúdolva valami szerelmi dalocskát.

Döli komoran nézte, de aztán ura után rebbent a tekintete; nyugtalanul.

Az messze bent törtetett valahol, s mögötte hallszott Veczelin gallyroppantó sietése.

– Uram! – szólalt meg Döli. – Ügyelnél kicsit, uram?... Hadd menjek... – Deodátó kacanva intett, s tovább dúdolt. Döli már trappolt is a távolodó zaj iránt.

Még nem tett száz lépést, mikor a sűrűből vad sivítás, hördülés, recsegés, robogás zúdult a fülének. Nekilendültében hallotta még Veczelin úr elszörnyedt kiáltását, s hogy mögötte Deodátó futva közeledik. Vetette magát a bozót-nak, arcába csapkodó, szaggató ágak közt tiport előre, a rémes csend dermedt titka felé.

Döbbsenten állott meg a harasztos csapás szélén. Fialat ura összefont karokkal, mozdulatlanul nézett maga elé. Arcán távolba hallgatózó figyelés kövült meg. Veczelin úr lihegve támaszkodott egy faderékra. Elfehéřült arcán kövér verejtékcseppek gördültek alá, s iszonyodva bámult Istvánra. Annak éppen a lába előtt vérében fetrengett s hörögve vonaglott a fene kan, vérhabos agyarával szaggatva a földet, melyhez Veczelin dárdája odaszegezte, átszakítva a gégejét. Messziről hangzott a menekülő kocák s ímalcaik visongása.

Ahogy Döli közéjük robbant, István rezzelve emelte rá tekintetét. Pillanatig körülnézett, s már fordult is visszafelé.

– A dárdamat! – intett Veczelin Dölinek, s ő is a herceg után lépett.

Később, mikor az első csillagok áthunyorogtak a lombok közt, a tűz mellett pihenve, Veczelin mégis megkérdezte:

– Miért nem dobtál kopját a kanra, uram?

István rápillantott, s halkan mondta:

– Vártam, mit fogsz csinálni.

Veczelin pillái megrezzentek, s elvörösödött:

– Kétkelkedhettél?

– Dehogy! – legyintett István. – Egészen másért. Keresztény létedre nagyszerűen ölsz, gróf.

Veczelin megzavarodott, nem értette. Kényszeredett mosollyal mormogta:

– A kereszténységnek meg a kannak semmi köze egymáshoz... De kettőnknek talán mégis...

Gúny vonaglott át István ajaka ívén, s élesen nézett a lovag szemébe:

– A vadkan s a pogány magyar közt alig van különbség... Vagy nincs is, mi?...

– Nem... nem értem, mit akarsz tőlem? – hebegte a lovag, kínosan feszengve. – Én hűséget esküdtem a nagyúrnak s neked...

– S én is a magyaroknak, itt! – döndült István ökle a mellén. – Vadkanok ők, Veczelin. Senki se bántja a vackukat, de azért rámennek az emberre... Ez az én fajtám, tudd meg!... Rögtön öl, ha haragszik... És minden pillanatban haragszik... De ha jó kedve van, akkor is öl, gyönyörűségből... Ez az én népem... Mikor feléje megyek, belém hasít... De én az övé vagyok, érted, az övé, örökre!...

Felugrott keserű kacagással, s belerúgott a tűzbe, hogy pattogó szikraeső özönlött szerteszét.

Veczelin összeharapott szájjal meredt a szikrazáporba. Hallgatott. Várt. Nézte az összeszorított öklöt, amíg elerjedt, kinyílt, s a kar lehanyatlott.

– Bocsáss meg, gróf.úr! – higgadt meg István, nagyot fújva. – Tudom, hűséget esküdtél, s betartottad, ma is... Köszönöm.

– Nem érdem, uram! – hajolt meg Veczelin. – A nagyúr s te jók voltatok hozzám. Menedéket adtatok nekem, barátságot, tisztességet s vagyont. Tartozom, az egész életemmel. Akárki támad reád, kész vagyok megölni, s meg is ölöm, Krisztus nevében!...

...A véreinek nem kell! – dörömbölt István szívében a

kin –, s ez az idegen, ez a keresztény itt kész ölni s halni érte... Krisztus nevében!

– Igen, ez az én kereszténységem, uram! – tette hozzá Veczelin szilárdan.

Deodátó, aki az egész jelenetet néma érdeklődéssel nézte végig, komoly arccal szól most közbe:

– A német urak igazi keresztények. Azt teszik, amit Krisztus parancsol nekik. Hunt és Pázmány urak például Krisztus parancsából tanítottak meg téged németül, uram. Egyébként is hívő lelkek. Azt tartják, hogy mielőtt az ember odavágna, a pallossal kavarintson keresztet a levegőbe, de gyorsan...

Veczelin sötéten nézett rá:

– A kötelesség teljesítése a fő...

– Én gyakran gyónok – bólintott feléje Deodátó nyúlt képpel.

István komoran szólalt meg:

– Krisztus!... Miért áll köztem s népem között?...

Veczelin tisztelettel vetett keresztet:

– Krisztus némelyeket fejedelemnek rendelt, és sokakat szolgáknak...

István egy reggel János atyához, a vén baráthoz menekült vergődő szívével. Még Pilgrim püspök papjaival került az ide, mikor a nagy keresztelő volt. De hamar meglátta az igazat. Csak máz maradt a magyar urakon a keresztvíz, alatta vad pogány szív vert tovább, s folyt az istentelen ragadozóélet, mint azelőtt. János atya csendesesen elhúzódott a várból, a hegyek közé. Ott egy barlangban durva keresztet s oltárt rótt össze fából. Csakhamar gyűltek oda a szegény rabok s cselédek, akiknek egyedül az édes Jézus s az ő égi országa maradt vigaszul, sorsuk vasökle alatt.

Krisztus úr sovány, kicsi rabja csipogva imádkozott a kereszt alatt térdepelve, s énekelt boldogan, mint az elhullott magvakból élő kismadár. Neki semmi se kell ebből a világ-

ból, nem is látja, csak a mennyországot, ahová dalolva készül. S ha mégis érdekli valami itt, csak ezeknek a szegény idegen vérű cselédeknek s raboknak vigaszt kereső szenvedése az. Jézus kicsinyei az ő öröme a földön. Szinte mámorosan szökdécsel szennyük, sebeik körül. Égi illatokat szagol állati verejtékbűzükből. Ráveszi őket, hogy örvendjenek nyomorúságuknak, mert ilyeneké a mennyeknek országa... Igen, sokszor látta is az arcukat ragyogni István.

Kár, hogy félték tőle, s ha ott találták, riadtan kotródtak el, hamarosan. Nem ment be a fejükbe, hogy mit kereshet a nagyúr fia a szegények együgyű templomában...

Pedig tudták róla, hogy keresztény, s nem bántja őket. De úgy látszik, ők is azon a véleményen vannak, hogy két Krisztus van, egyik az uraké, s az olyan, mint ők: parancsoló s haragos. A másik: Isten szelíd báránya s ez az övék, szegény, üldözött, tűrő, akárcsak ők maguk. Amaz az új templomban lakik, ahová csak gazdagok járnak, ez azonban itt él, s jól megvan, hiszen barlangban is született. Minek jár ide az úrfi, mikor mehet a másikba is?

János atya szeretettel fogadta Istvánt. Mint emberke, együgyű volt. Istvánból furcsa kérdések szakadtak ki, ilyenek:

– Mondd meg nekem, atyám, a fejedelem lehet jó keresztény?

Zavarba jött a kicsi szent:

– Nagyurak számára nem kaptam üzenetet, fiam! – hebegte. – Isten szelíd báránya nem kell azoknak... az apádnak se... – Köhécselt, aztán elhallgatott.

– Menj Radla úrhoz! – tette hozzá később, látva István gyötrődését.

– Atyám! – emelte rá István égő szemét –, a magyarok azért gyűlölnék, mert keresztény vagyok... Hogy legyen nekik szelíd gondviselőjük?... Vagy Krisztus azt kívánja tőlem, hogy verjem őket?...

Az öreg sokáig nézte. Látta mély sebét, de nem tudott rá olajat önteni. Végül mégis megszólalt:

– A gazdag ifjúhoz így szólt Jézus: add el mindenedet és kövess engem... De az az ifjú elméne búsán, mert sok jószága vala... Mégis, kérdezd meg Radla urat!...

Radla úr más ember volt. Ő tanította Istvánt latinul. Írni, olvasni is. Szikár, csontos, nagy orrú ember volt Radla úr, a szemé s a szája szigorú. Csakugyan, mintha egy más Krisztust szolgálna, mint a kis öreg. Komoran imádkozott s misézett.

– Tanuld meg, s ne kérdezz! – intette Istvánt, ha a hit dolgában fennakadt.

Radla úr írta a nagyúrnak a leveleket, s ő olvasta fel azokat, amik jöttek. A lovagokkal is többnyire ő közölte a nagyúr parancsait. A nagyasszony előtt pedig mindig lesütötte a szemét, s lehetőleg csak annyit mondott: igen vagy nem.

Az ő ura az a fenséges Krisztus, akinek képe a templomban, az oltár felett ékeskedik. Mennyei király, kihez képest minden ember, a nagyúr is, por és hamu. Ha a nagyurat szolgálja is, csak Krisztus szolgája ő egyedül, s megmondja keményen az igazat, kertelés nélkül.

István lefekvés előtt ment be hozzá, s köszöntötte.

– Rég nem láttalak, fiam! – pillantott rá Radla úr. – Elhanyagolod a lelked üdvét, félek.

– Csak a lelkemmel törődöm én, atyám! – rázta fejét István. – Azzal birkózom...

– Krisztus megbirkózott azért helyetted, s az ő szentjei könyörögnek érted! Jere, imádkozzunk, az kell neked!

Mindjárt térdre is hullt, s István melléje, lehajtott fejjel.

Bűnbánó imába kezdett Radla úr, latinul. István utána-mondta.

– Hangosabban! – szólt rá a páter két mondat között. S buzgón zengte tovább.

István, mint kisfiú korában, mondta utána. Szeretett vol-

na beleszédülni, elmerülni a komor szent szólamokban, hogy kimossák kínzó gondolatainak salakját.

De a fejében most mind csak ez kalapált: – Add el minde-
nedet és kövess engem, add el és kövess...

– Ne állj meg! – horkant rá Radla úr. – Mi van ma ve-
led?... Hangosabban, még hangosabban!... Reszkessen s
fusson az ördög!...

Sokáig imádkoztak így, térdre borulva. Végre Radla úr
befejezte, keresztet vetett rá, s megáldotta.

– Reggel gyónnod kell, fiam! – mondta búcsúzóul. – Za-
var van benned, látom.

– A gazdag ifjú jár a fejében – nézett rá István. – János
atya idézte ma.

Radla úr összerántotta sűrű szemöldökeit:

– A te dolgod más. Te fejedelem leszel. ✓

✓ Beő apó nyargalt Győr úrhoz a tarisznyával s a véres
nyállal.

Nincs az Istennek olyan tölgyfája, amelyiken ő meg ne
látná azt, amit akar. Meglátta Dölit is, az ághoz lapulva.
Meg is tett mindent, amit tehetett, hogy teljesítse a paran-
csot. Ha az a veszett kiállotta az íjászok lövöldözését, s nem
esett a nyakukba félelmében, s el se találták: ember hogy
merjen az ilyen ellen tovább erősködni? Nincs még egy a vi-
lágon, aki megmenekült volna a helyében. Különben is: a
Bakonyon át nem juthat étlen-szómjan s fegyvertelenül.
Vissza meg nem fordul semmiért, amíg vitézként nem tehe-
ti. Egyébre tartogatja azt az Öregisten, nyilván, nem arra
volt rendelve, hogy ő fordítsa ki a bőréből.

Célhoz érhet így Győr úr is, ha van hozzá esze s mersze.
Beő megszolgált a maga és fiai szabadságát.

Győr be is látta ezt, némi káromkodások után. El is csi-
tult, ahogy az öreg előadta, mit akar. Dölitől nem félt. Ha
tán élve bújt is ki az erdőből, hóbortos álmát el nem érheti.
S ha csodamód el is érné valamiképpen, mikor lesz fegyver-
ben járatos? Győr kölyökkora óta gyakorlott, s nem ijed meg
egy otromba halászlégénytől. Most maga zárta el magát Bo-
gárkától a marha, s ez a jó. A többi a Beő dolga, meg az övé.
Az íjászok hallgatni fognak, van eszük.